

Minnet av liken i Flandern

Biografi

Major, the Earl Haig
My Father's son – The Memoirs of Earl Haig
 Leo Cooper, 2000

Hade Haig som befälhavare på västfronten något alternativ till de vanmäktiga stormningarna? Sonen försöker rentvå sin far och Wilhelm Engström anmäler.

En av de viktiga lärdomar som man kan dra från 1900-talets båda världskrig är att segraren inte alltid vann. Tveklöst besegrade Storbritannien och hennes allierade Tyskland under Andra världskriget. Men lika tveklöst förlorade Storbritannien freden, under det att Tyskland, med Marshallhjälpen som bas, ånyo etablerade sig som stormakt och sex år efter krigsslutet jännte Frankrike etablerade sig som Europas ekonomiska kraftcentrum. På samma sätt kom den som i praktiken vann Första världskriget – fältmarskalken sir Douglas Haig (1861–1928) – att utsättas för idel spott och spe. Till skillnad från generaler som Montgomery, Alexander och Wavell placerades Haig aldrig på någon piedestal. I stället blev det hans medkommande Sir Edmund Allenby – mannen som rullade upp den turkiska fronten och lyckades där korsfararna hade misslyckats – som av eftervärlden föräldades en hjältenimbus.

80 ÅR EFTER VERSAILLES tycks tiden vara mogen att omvärdera Haigs roll som befälhavare på västfronten. Ett originellt bidrag till denna process utgörs av den nuvarande Earl Haigs självbiografiska skildring med titeln *My Father's Son*.

Haig efterträdde sir John French som befälhavare för den Brittiska Expeditionsskåren år 1915. I detta skede hade västfronten cementerats och båda sidor byggde upp enorma styrkor på varsin sida i syfte att genom massattacker bryta igenom fiendens ställningar.

Haigs första riktiga eklut blev slaget vid Somme. Den 1 juli 1916 satsade de allierade på ett huvudanfall mot de tyska ställningarna vid floden Somme. Efter fem dagar av dittills oöverträffad artillerield, anfall 13 brittiska och fem franska divisioner de tyska ställningarna. Våg efter våg av infanterister lämnade sina löpgravar bara för att mejas ned av tyska kulsprutor. Redan första dagen stupade ofattbara 60 000 brittiska soldater. Striden fördes med samma taktik under sex månader. Vid jultid 1916 hade 620 000 brittiska och franska soldater dött.

Slaget vid Somme föregicks av en planeringskonferens i Chantilly där taktiken lades upp. Haig argumenterade för en koncentrerad framstöt där man inte skulle stoppa förrän man hade brutit igenom

hela den tyska linjen. Han fick mothugg av fjärde armekårens chef, Sir Henry Rawlinson, som föredrog en mer försiktig "bite and hold"-taktik. Resultatet blev en kompromiss där den allierade armén sökte göra båda sakerna samtidigt. Med eftertankens kranika blekhet kan man konstatera att om Haig hade fått sin vilja igenom så skulle sannolikt massförlusterna ha kunnat undvikas och de allierade gjort ett avgörande genombrott.

DEN ANDRA STORA masslakten som Haig fått klä skott för var det tredje slaget vid Ypres (eller Paaschendale som det också kallas efter en liten by fem miles från Ypres) som blev en tragisk repetition av slaget vid Somme. Första dagen stupade 40 000 man och närlaget var över i november 1917 hade drygt en halv miljon allierade soldater stupat. Under detta slag hade de allierade vådrets makter emot sig, soldaterna tvingades anfälla i en gytjta som inte hade skådats i Flandern på över 50 år. 1917 var dessutom det år då större delen av den franska armén deserterade och

En kanadensisk soldat tänder cigarett på en tysk krigsfånge i Paaschendale vid västfronten. Till vänster syns graven efter en av de 620 000 som stupade i kriget bara fram till juli 1916.

överlätt åt de numerärt underlägsna britterna att hålla också den franska delen av västfronten.

Vid denna tid hade engelsmännen introducerat stridsvagnarna. Dessas initiala slagkraft var så stor att infanteriet vid slaget vid Cambrai den 20 november 1917 inte hann utnyttja bränslen till att bryta igenom de tyska linjerna. Pansarvagnens segrar blev därför kortlivade och det har i efterhand lagts Haig till last att han inte till fullo lyckades utnyttja den fördel pansarvagnen gav. I bilden ingår dock att flertalet stridsvagnar som sattes in i Flandern fastnade i gytjtan innan de hade nått stridslinjen. Fler besättningsmedlemmar dog av kolmonoxidförgiftning än av fiendens eld.

I MARS 1918 SATSADE den tyske generalkvartermästaren Erich Ludendorff allt på ett kort. En väldig offensiv genomfördes med 47 divisioner mot de brittisk-franska linjerna mellan Arras och La Fère den 21 mars 1918. Inom en vecka hade britterna trängts tillbaka 65 kilometer – ett för skyttegravskriget

hart när otroligt avancemang. Haig spelade dock kallt och såg till att retirera i god ordning och först vid Mame stoppades tyskarna. Ludendorff hade spelat högt men inte lyckats tvinga fram ett avgörande. Från detta ögonblick tappade de allierade aldrig initiativet utan tyskarna pressades sakta men säkert tillbaka fram till stilleståndsdagen den 11 november 1918.

HAIG, SOM MADE utnämns till fältmarskalk 1917, ägnade det sista decenniet av sitt liv åt att försöka förbättra förhållandena för dem som överlevt kriget – en gärning som numera är bortglömd men som hans son gör rätt i att dra fram i ljuset. Boken hymlar förvisso inte med sin avsikt att försöka rehabilitera den som i 1900-talets historieböcker har gått under namnet "murderer of millions". Att Douglas Haig förde krig enligt regelboken är det ingen som har betvivlat. Att han tvingades fatta svåra beslut som fick katastrofala konsekvenser är lika självklart. Den avgörande frågan är då om Haig med tidens kunskaper hade kunnat föra kriget på västfronten på något annat sätt? Sonen ger inga självklara svar, men ställer tillräckligt många frågor för att underminera den kategoriska domen över Haig.

WILHELM ENGSTRÖM

Vem kapar åt sig resterna?

BETRAKTELSE / Maj

Stora omfördelningar av förmögenheterna är att vänta. Kapitalisterna kan skriva ned sina förväntningar, gissar Bo Persson.

"Naturligtvis är närvaron av en överskottspopulation som kan inhyras billigt på arbetsmarknaden en nödvändighet för kapitalismens utveckling. Men fastän en alltför stor reservarmé i vissa fall kan gynna dess kvantitativa växt, så blockerar den kapitalismens kvalitativa utveckling, speciellt övergången till den typ av företagande som gör ett mera intensivt bruk av arbetskraften." (Max Weber i början av förra seklet)

Den fördelning av mervärderna mellan arbete och kapital som har gällt i västvärlden under 1900-talet har gjort många aktieägare rika.

Maktbalansen har vägt över till fördel för kapitalet. Förutsättningen för denna framgång vis är arbetet var för det första att industrialiseringen och fabriksdriften beröva de arbetarna kontrollen över produktionsmedlen, för att tala med Marx. För det andra rådde en relativ knapphet på kapital i förhållande till arbetet. För det tredje kunde arbetskraften behandlas som om den vore homogen och utbytbar beroende på de relativt osofistikerade produktionsmetoderna.

DETTA HAR NU ändrat sig så att man kan förutse att kapitalet kommer att få en mindre del av mervärdet än tidigare. Kapitalet flödar och det förestår en allmän brist på arbetskraft i Europa och en speciell brist på högkompetent arbetskraft. Priset på arbete kommer att stiga:

"Den europeiska unionen behöver importera 1.6 miljoner invandrare per år bara för att stabilisera den arbetsföra befolkningen från i

dag till år 2050." (The Economist, 6 maj 2000)

De högkompetenta 20 procenten, "symbolanalytikerna", är ingen homogen och lätt utbytbar grupp. Dessutom kommer de att öka utsträckningen beröva kapitalisterna kontrollen över produktionsmedlen. Den insikten kommer att medföra dramatiska effekter på det sparande som är placerat i aktier.

"Symbolanalytikerna identifierar, löser och samordnar problem genom att manipulera symboler. De förenklar verkligheten till abstrakta bilder som kan ordnas om, flyttas hit och dit, experimenteras med, kommuniceras till andra experter och till sist förvandlas tillbaka till verklighet. Manipulerandet sker med analytiska verktyg, vässade av erfarenhet. Verktygen kan vara matematiska algoritmer, juridiska resonemang, finansiella knep och finter, vetenskapliga principer, psykologiska insikter i hur man övertalar eller roar, slutledningsystem eller vil-

ken annan teknik som helst för att lägga begreppspussel." (Robert Reich: *Arbetets marknad inför 2000-talet*, 1991)

UNDER FÖRRA SEKLET lärde sig kapitalisten att han kunde göra anspråk på företagets vinst med hänvisning till sitt ägande av företagets fysiska tillgångar. När nu de högst värderade företagen är de med lägst relativ andel fysiska tillgångar uppstår frågan om ägandet i sig är tillräckligt för att säkra kontrollen över de *intangibles* som verkar vara de mest avgörande produktionsmedlen. Antagligen inte. Kontrollen över de system och strukturer som konstituerar företagets mjukvara kommer att betyda mer än ägandet av hårdvaran. Symbolanalytikerna kan definieras som de personer som utövar sådan kontroll. De kan finnas både i och utanför företaget.

Det är dessa symbolanalytiker som Robert Reich för tio år sedan förutspådde skulle komma att kapa åt sig en växande andel av de producerade mervärderna. Vad har till

exempel medarbetarna i Framfab och Icon för anledning att avstå mer än motsvarande obligationsräntan till företagets finansierare? Och symbolanalytiker vet att skyddet sig mot statens försök till omfördelning skattevägen.

DE SOM INTE arbetar – rentierers, pensionärer och arbetslösa – kommer i framtiden att få nöja sig med en krympande andel av den totala kakan. Fyrtyalisterna kan nog räkna med en betydligt tuffare ålderdom än den de förväntar sig. Reich förutspår också sjunkande löner för dem av västvärldens rutinarbetare som är utsatta för den globala konkurrensen. Så de som har störst anledning att motsätta sig arbetskraftsimport är de som utför relativt okvalificerade hemmamarknads tjänster. Men ett framgångsrikt motstånd sänker den allmänna välfärden och kommer att göra fyrtyalisternas situation som pensionärer än värre när deras sparande har förlorat i värde.

BO PERSSON